EMOȚIILE ÎN COMUNICARE. ABORDAREA PSIHOLINGVISTICĂ A EMOȚIILOR

Alina LOPATIUC

În familie, la serviciu, cu prietenii sau pur şi simplu în stradă, oamenii interacționează unii cu alții prin comunicare. Comunicarea este o condiție primordială de supraviețuire în societate, ea devine inevitabilă în situații de interacțiune şi este fundamentală atât în viața personală, cât și în cea socială a individului.

Atunci când vorbim despre comunicare, este firesc să amintim despre cele două noțiuni principale ce stau la baza comunicării: limbă şi limbaj. Eugeniu Coşeriu defineşte limba ca „ansamblul actelor lingvistice comune (izoglose) ale unei comunități de indivizi vorbitori" [3, p.16], pe când limbajul este numit de psihologi ca fiind o activitate de comunicare interumană. Limbajul, pentru a fi înțeles în complexitatea sa, trebuie să fie studiat şi explicat prin determinismul social și, în același timp, în raport cu ansamblul dinamic al vieții psihice – în care gândirea joacă un rol foarte important și care implică activitatea unei baze anatomofiziologice capabilă ea însăși de plasticitate funcțională [7, p.34]. Chomsky exprimă ideea că organismul uman are capacitatea de a utiliza și de a identifica regularitățile structurale ale limbii" [7, p.35].

Iorgu Iordan, în lucrarea sa *Lingvistica romanică, Evoluție, curente, metode*, îl citează pe Rudolf Meringer, care a atras o atenție sporită schimbărilor provocate în limbă de către stările sufleteşti de ordin emoțional, care îi stăpânesc în diverse momente pe vorbitori şi care ar putea fi numite cu

un singur cuvânt – afectivitate. Meringer a plecat de la constatarea că omul întrebuinţează unul şi acelaşi cuvânt în tot felul de împrejurări, care nu sunt niciodată absolut identice. Starea psihică a vorbitorului este influenţată de aceste împrejurări, ceea ce are drept efect o modificare, la început imperceptibilă, apoi din ce în ce mai pronunţată a materialului lingvistic. De altminteri, corpul nostru, chiar când mediul înconjurător nu intră în joc, primeşte de la starea psihologică şi fiziologică a întregului organism felurite impulsuri, care, de asemenea, pot cauza modificări în vorbirea zilnică [6, p. 81].

În cele din urmă, afirmăm că există o corelaţie strânsă dintre comunicare şi starea emotivă atât a emiţătorului, cât şi a receptorului.

Termenul de emoţie îşi are originea în latinescul *emovere*, care semnifică „a mişca (schimba) într-o direcţie prin cauza sau factorul care determină schimbarea.

W. James (1884) a subliniat componentele periferice ale emoţiei, arătând că schimbările fiziologice urmează direct percepţiei factorului stimulator şi că starea creată de aceste schimbări se numeşte emoţie. Concluzia principală a teoriei lui James este aceea că emoţia provocată de către activitatea cortexului cerebral este răspunsul la schimbările suferite de organism şi de ţesutul muscular. Literatura de specialitate consemnează faptul că există un număr exact de emoţii discrete, numite emoţii de bază sau primare, acestea se caracterizează prin trăiri, comportamente, precum şi manifestări fiziologice specifice.

Principalele caracteristici ale emoţiilor de bază sunt [4, p.77]:

- durata şi intensitatea sunt variabile;
- importanţa manifestărilor nonverbale;
- efectele recurente ale controlului emoţiilor;
- diferenţele individuale.

În contextul actual în care trăim, emoţiile influenţează atât deciziile pe care le luăm, cât şi atitudinea pe care o adoptăm faţă de ceilalţi, astfel că emoţiile dau culoare vieţii noastre de zi cu zi, iar lipsa acestora ar crea o lume ternă şi monotonă. Emoţiile sunt o parte considerabilă în funcţionarea fiziologică a oamenilor, ele se desfăşoară în mod continuu în corpul nostru, ne impregnează memoria, ne nuanţează atitudinea faţă de viaţă, ne afectează modul de relaţionare şi de evaluare a experienţelor.

În domeniul comunicării, emoţiile sunt primordiale, deoarece ele apar în mod spontan şi se manifestă la nivel corporal, de îndată ce, în interacţiunea cu apropiaţii noştrii, ceva anume ne incită interesul. Funcţia de comunicare a emoţiilor este amintită la Darwin, care afirma că „expresia individului produce o anumită impresie asupra partenerului, care este informat de starea şi dispoziţiile celui dintâi, dat fiind că forma expresiilor este fixată ereditar, paternurile expresive pot realiza un repertoriu propriu speciei şi pot permite comunicarea interindividuală” [2, p.44].

După cum a demonstrat Darwin, numeroase argumente dovedesc că, sistemul expresiv emoțional este primul și constituie o bază pentru dezvoltarea sistemului de comunicare, care este limbajul, și se construiește ulterior.

Potrivit lui Max Pages, „emoția este soclul comunicării interumane și al organizării sociale, astfel că sistemul emoțional posedă o funcție semiotică subordonată în mod normal sistemului discursiv, însă comunicarea emoțională este cea care furnizează baza comunicării discursive" [1, p.99].

Actul comunicării, prin urmare, poate fi realizat nu doar prin limbaj verbal, ci și prin intermediul imaginilor ce au un conținut informațional și au un efect oarecare asupra afectivității umane. Cu ajutorul comunicării pot fi transmise idei fixe sau imbolduri, aspirații ce ne motivează să acționăm într-un fel sau altul.

Rolurile comunicării apar cel mai bine în evidență când le raportăm la scopurile pe care aceasta le îndeplinește. De Vito stabilește următoarele scopuri esențiale ale comunicării:

- Descoperirea personală, care constă în raportarea la alții și obținerea de elemente pentru propria noastră evaluare;
- Descoperirea lumii externe, care explică concret relațiile exterioare ale obiectelor și evenimentelor înțelese cu ajutorul comunicării;
- Stabilirea relațiilor cu sens ne arată că prin comunicare dobândim abilitatea de a stabili și menține relații cu alții, deoarece în mod obișnuit, ne place să ne simțim apreciați de alții;
- Schimbarea atitudinilor și comportamentelor presupune ideea de comunicare, mai ales cea realizată prin intermediul mass-media, căreia îi este proprie schimbarea atitudinii și comportamentelor noastre și ale altora [5, p. 56].

În mod obișnuit, noi putem recunoaște emoțiile semenilor noștri prin intermediul văzului și auzului; putem vedea expresiile faciale și asculta tonul vocii ca și însușirea cuvintelor în propoziții și fraze. Astfel, nici un act de comunicare nu este lipsit de încărcătură emoțională, deoarece la bazele fiecărui discurs sau dialog stă intenționalitatea și subiectivitatea emițătorului, cât și atitudinea celui ce recepționează mesajul.

Referințe:

1. BONHOMME, M., ADAM, J.-M. *Argumentarea publicitară*. Iași: Ed. Institutului European, 2005.
2. CATHELAT, B. *Publicitate și societate*. București: Trei, București, 2005.
3. COȘERIU, E. *Introducere în lingvistică*. Cluj: Echinox, 1995.
4. COSNIER, J. *Introducere în psihologia emoțiilor*. Iași: Polirom, 2002.
5. DE VITO, J.A. *Human Communication, The Basic Course.* N.Y.: Harper & Row Publishers, 1988.
6. IORDAN, I. *Lingvistica romanică. Evoluție, curente, metode*. București: Ed. Academiei Republicii Populare Române, 1962.
7. SLAMA-CAZACU, T. *Introducere în psiholingvistică.* București: Ed. Științifică, 1968.